

Dames en heren,

Vanavond hebben we ons weer verzameld, temidden van de graven van hen die voor onze vrijheid zijn gevallen, om ons respect te betonen. Aan hen, en aan alle slachtoffers die gevallen zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog, andere oorlogssituaties en bij vredesoperaties.

[English:] I would like to extend a special word of welcome to our Canadian Ambassador, Mr Hugh Adsett, and to Colonel Marc Lafortune.

[Frans:] Nous apprécions tout particulièrement le fait qu'ils soient présents ici ce soir pour représenter leur pays. Nous souhaitons également la bienvenue aux familles des soldats canadiens tombés pour notre liberté qui sont présentes..

[Engels:] We are also pleased to welcome Colonel Yurii Hershchenko to the Netherlands. This year, in September, it will be 80 years since the liberation of this country began, liberation from the same war that raged in your country. Sadly, Ukraine was not able to enjoy 80 years of peace as well. We are pleased that you are also here tonight to commemorate with us.

Dan ga ik nu helemaal over op het Nederlands. Onze gewaardeerde gasten beschikken over een vertaling.

1944 is het jaar dat de bevrijding van deze streek begon met de grote luchtlandingen van Operatie Market Garden in september. Wie hier echter 80 jaar geleden, in mei 1944, op deze heuvels stond, keek uit op gebied dat nog stevig in handen was van de nazis. Bezet, onderdrukt, onvrij en ook onzeker. Onzeker over wat de toekomst zou brengen, welk leed er nog zou komen na vier moeilijke bezettingsjaren.

Maar ondanks die onzekerheid leefde toch ook de hoop voorzichtig weer op, en wie naar Radio Oranje luisterde

kon horen dat de Geallieerden op alle fronten onmiskenbaar aan het winnen waren. En voorzichtig fluisterde men over bevrijding en de eindoverwinning. Maar wanneer dan? En wat kon er voor die tijd nog allemaal gebeuren?

De inwoners van onze dorpen behoorden tot de eersten die bevrijd werden, maar zij moesten ervaren dat de werkelijkheid van de bevrijding een geheel andere was dan ze zich hadden voorgesteld, en alle oorlogservaringen zou overtreffen.

Gedurende meer dan zeven maanden was dit gebied frontlinie. Meer dan een half miljoen soldaten maakte zich in dit gebied op voor de beslissende slag richting nazi-Duitsland. Het strijdtoneel trok diepe sporen door het landschap én door de gemeenschap. De dorpen werden geëvacueerd, de inwoners verstrooid. Met hun gezinnen moesten ze ver van huis onderdak zoeken in schuren en stallen. Niet iedereen die vertrok zou ook weer thuiskomen. Ziekte en gebrek eisten hun onvermijdelijke tol aan mensenlevens. Intussen werden de achtergelaten huizen systematisch geplunderd en in het oorlogsgeweld kapotgeschoten, de dijken doorgestoken en de polders onder water gezet.

Het is niet voor niets geweest. De overwinning kwam er, en daarmee ook de vrede, en de terugkeer naar de geliefde maar bijna onherkenbaar veranderde geboortegrond. Het heeft jaren geduurd, dat mensen hier moesten kamperen in de resten van hun huizen, wachtend op vensterglas en dakpannen, jaren voordat de laatste landmijnen en andere explosieven uit de akkers waren gehaald en er weer geploegd kon worden. Arm, maar vrij!

Eén akker, één van de mooiste plekken van Groesbeek, is nooit meer geploegd, maar voor altijd aan de vrijheid toegewijd. Hier staan wij vanavond weer, net als ieder jaar,

omringd door de graven van 2617 jonge mensen. Gevallen voor een vrijheid waarin zij zelf niet hebben mogen leven en oud worden. Al die rijen van kruisen herinneren ons dat vrijheid niet vanzelfsprekend is, dat ze moest worden bevochten op een meedogenloze vijand, en dat er een hoge prijs voor is betaald.

Net zoals de vrede zelf niet vanzelfsprekend is, is ook het voortduren ervan dat niet. Sinds 24 februari 2022 is de oorlog terug in Europa. Inmiddels is beleven we het derde jaar dat de Oekraïners dapper volhouden, en strijden tegen dictatuur en onderdrukking. Doorvechtend voor hun vrijheid en die van hun kinderen. Daarvoor betalen ze een hoge prijs. Complete steden zijn weggebombardeerd, hele provincies zijn bezet of onleefbaar geworden door inundaties of de nabijheid van het front. Op de meest barbaarse wijze worden mensenrechten geschonden, vinden bejaarden, vrouwen en kinderen de dood. In Europa, datzelfde Europa dat na de verschrikkingen van '40-'45 zei: dit nooit weer! En toch, en toch...

De oorlog is terug in Europa, maar nog niet hier. We kunnen en mogen daarom hier in Groesbeek honderden vluchtelingen uit Oekraïne een veilig heenkomen bieden. Al tweemaal hebben we samen met hen de 24^e februari herdacht bij het Groesbeekse evacuatiemonument. Van herinneringsplek is dat monument nu tevens een symbool van hoop geworden, dat ook voor hen de vlucht mag worden gevolgd door terugkeer en wederopbouw.

De oorlog is terug in Europa, maar nog niet hier. Toch kan niet gezegd worden dat vrede heerst, daar waar de tegenstellingen tussen mensen en groepen van jaar tot jaar toenemen. Er wordt steeds harder geroepen, met als resultaat dat we elkaar steeds minder verstaan. Een volgende stap wèg van vrede en vrijheid wordt gezet als het niet meer bij woorden blijft.

Wat lange tijd ondenkbaar was gebeurt weer in Nederland: jodenhaat en jodenvervolging. Het aantal incidenten neemt al jaren toe en bereikt de laatste maanden een triest dieptepunt.

Het lukt ons in Nederland maar niet om samen de terreuraanslagen van 7 oktober door Hamas te verafschuwen. En om tegelijkertijd het sterven van al die duizenden onschuldige inwoners van Gaza scherp te veroordelen. Het ene leven is meer waard dan het andere, al naar gelang je voorkeur. Dat mag je vinden. Vrije meningsuiting en het recht op demonstreren zijn grote goederen. Daar moeten we als rechtstaat voor blijven staan. Voor je mening mag je uitkomen in ons vrije land, en kritiek op Israël is geen anti-semitisme.

Maar joodse Nederlanders verantwoordelijk maken voor wat er in het Midden-Oosten gebeurt is dat wèl. Jodenhaat, dat is een woedende menigte die een holocaustoverlever uitjoelt als hij met zijn achterkleindochter, een kleuter, een herdenking bijwoont. Jodenhaat is een meisje van 14 dat een man met een keppeltje voor kankerjood uitscheldt in een Amersfoortse supermarkt. Een Utrechtse rabbijn die klappen krijgt. Jodenhaat, dat zijn Amsterdamse kinderen die van school veranderen omdat ze structureel gepest worden, jodenhaat, dat zijn moeders die op het schoolplein door leerlingen met de Hitlergroet worden geconfronteerd.

Uitschelden, intimideren of zelfs te lijf gaan van bejaarden en kinderen. Dat gebeurt nu in ons vrije Nederland. Nog binnen mensenheugenis zijn 104.000 joden uit ons land weg gevoerd en op een gruwelijke manier vermoord. En tachtig jaar later voelen de kinderen en kleinkinderen van de overlevenden zich niet meer veilig in hun eigen land.

En dan kijk ik om me heen, en zie die 2617 graven. Is dat de vrede, is dat de vrijheid waar zij hun jonge leven voor gegeven hebben? Dat kan toch niet zo zijn? Zo'n land waren we niet, en zo'n land moeten we ook niet willen worden.

Het is niet aan de Canadezen of Amerikanen om ons daarbij te helpen. Hun werk is gedaan. Er is voor ons zelf nu werk aan de winkel! Op de Europese vrede hebben wij weinig invloed. Maar op het bloeien van vrede en vrijheid in onze eigen gemeenschappen kunnen en moeten we wèl allemaal ons steentje bijdragen. Door te blijven staan vóór het vrije woord, tégen discriminatie. En door eensgezind te blijven staan: achter, naast en vóór al onze medeburgers die bedreigd worden door onvrede en onvrijheid.

Een mooier geschenk kunnen we de jonge mensen die na ons komen niet geven. En beter kunnen we de jonge mensen die hier rusten niet eren.